In deze oude autopsiezaal van het Gentse gerechtelijke labo, werden er tienduizenden autopsies verricht.

Gerechtsarts: Michel Piette: 30 jaar carrière, 3.000 autopsies

De dood onder ogen

tekst
Sam De Kegel
foto's
Stijn Pieters

Wanneer misdaad om de hoek loert, schiet hij in actie als rechterhand van de onderzoeksrechter. Een exclusief interview met gerechtsarts professor Michel Piette, de man die toezicht hield tijdens de autopsie van dictator Milosevic.

We bevinden ons in de oude autopsiezaal in het Gentse gerechtelijke labo, verbonden aan de Universiteit Gent. Ze dateert van 1950 en oogt rudimentair. Tienduizenden autopsies werden er verricht. Een rilling glijdt over de rug, als buitenstaander blijft het een tikkeltje luguber. Nu wordt ze enkel nog gebruikt voor 'uitwendige schouwingen', dus voor uitwendig onderzoek van het lichaam. Links van ons staat een reuzenweegschaal. Wat verder zien we een aantal koelkasten waarin flinterdunne stukjes menselijk lichaam tot tien jaar na een autopsie worden bewaard voor microscopisch onderzoek.

Via een gangenstelsel waarin enkel habitués niet verdwalen, belanden we in de nieuwe autopsiezaal, pure hightech. Het epicentrum is de autopsietafel, kostprijs 37.200 euro (1,5 miljoen oude Belgische franken). Alle lichaamvloeistoffen worden er via een gesloten circuit opgevangen en naar een afvalverwerkingsbedrijf afgevoerd. "Tien jaar geleden kwamen die gewoon nog in de riool of in de Leie terecht." En een ingebouwde luchtafzuiging in de autopsietafel stuurt alle dampen naar een koolstoffilter op het dak die bacteriën en hinderlijke geurtjes tegenhoudt. (lacht) "Vroeger kwamen al die geuren in de neus terecht en kon je een autopsie soms enkele huizenrijen verder ruiken." De werkinstrumenten naast de tafel zijn nog altijd dezelfde als vroeger: messen, knijptangen, scharen,...

Professor Piette werkt in chirurgisch pak met hoofddoek, handschoenen en mondmasker. "Voor onze veiligheid, er is altijd een risico op besmetting. En ook om het lichaam met ons eigen DNA niet te contamineren." Hij praat gedempt, alsof de doden kunnen meeluisteren. De autopsiezaal is meestal goed gevuld, hij wordt geassisteerd door zogenaamde 'prosectoren' (die helpen bij de dissectie, het wegen en het terugplaatsen van de organen en het dichtnaaien), een tweede gerechtsarts, een secretaresse, een fotograaf, een politieman en de onvermijdelijke studenten.

KOSOVAARSE MASSAGRAVEN

Het labo gerechtelijke geneeskunde van de Universiteit Gent, vlakbij de ring, is het werkterrein van gerechtsarts Prof. Michel Piette. Vorig jaar vierde het haar 100ste verjaardag. Zonder toeters en bellen, ver van alle mediaaandacht. Piette: "Hoe minder we bekend zijn, hoe beter. We werken voor het openbaar ministerie: het parket en de rechtbanken. Als rechterhand van de procureur en onderzoeksrechter behandelen we bijna uitsluitend strafrechterlijke gevallen en mogen we niets laten doorsijpelen, zolang de zaak loopt en ook daarna niet." Lippen verzegeld, wegens onderzoeksgeheim en privacy.

Het labo, en zeker Michel Piette, heeft een sterke, internationale reputatie. Als onafhankelijke partij was hij aanwezig in Den Haag bij de autopsie van de ex-Servische leider Milosevic. De dictator werd er berecht door het VN Tribunaal voor oorlogsmisdaden. Hij overleed op 11 maart 2006. "Het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) belde me op. De Nederlanders waren benauwd voor kritiek van de internationale gemeenschap, in het bijzonder de Servische nationalisten en de Russen." Milosevic' zoon Marko beweerde dat zijn vader door de Westerse autoriteiten vergiftigd was. Eerder was hem al een medische behandeling in Moskou geweigerd.

"Er waren twee Nederlandse pathologen, twee militaire gerechtsartsen uit Belgrado en ikzelf als onafhankelijke partij." Stond hij toen niet onder zware politieke druk als 'enige objectieve' waarnemer? "Het was zeker niet gemakkelijk, vooral omdat de Russen op een tweede autopsie aandrongen. Dat is hoogst ongebruikelijk. En gelukkig had het NFI het lumineuze idee om de autopsie op video te zetten. Toen de Russen de beelden van de autopsie, die vier uur duurde, bekeken, zagen ze af van hun plan om de autopsie zelf nog eens over te doen." Piette en co hadden hun werk goed gedaan, het verdict luidde: een hartaanval.

Op zijn cv blinken nog internationale referenties, al is hij de eerste om zijn faam in de luwte te houden. "Je maakt naam zoals iedereen een naam maakt, door ervaring op te bouwen. Ik sta op een lijst van de Verenigde Naties en vertrek vooral bij massarampen." De vliegtuigramp in het Roemeense Boekarest met 33 Belgen aan boord herinnert hij zich nog levendig, maar vooral de massagraven in Kosovo zijn in zijn ziel gegrift. "Het was in 2001, we delfden de massagraven op en identificeerden de slachtoffers van de burgeroorlog. Je zit er met je neus op, bovendien logeerden we niet in hotels, maar bij de lokale bevolking, zeg maar de nabestaanden, wat het nog moeilijker maakte (wordt stil)."

VAN DE TROPEN NAAR DE LIJKEN

Moet je een rare kronkel in je hersenen hebben om gerechtsarts te worden? Helemaal niet, zo blijkt. "Na mijn studies geneeskunde wou ik in '73 als tropenarts aan de slag, ik had het diploma tropische geneeskunde in Antwerpen behaald. Maar wie naar Congo of een ander tropengebied wou, moest ervaring

> **"Tien jaar geleden kwamen lichaamsvloeistoffen in de riool of de Leie terecht."**
> Gerechtsarts Michel Piette

als chirurg of specialist voorleggen. Als jong afgestudeerde arts maakte ik geen schijn van kans." Michel Piette specialiseerde zich in inwendige ziekten en volgde een jaar anatomiepathologie. Tot het toeval zijn weg kruiste. "Mijn oom was onderzoeksrechter in Brugge. Er was toen al nood aan wetartsen, hij vroeg of ik gerechtelijke autopsies wou doen. Gerechtelijke geneeskunde is een heel ruim vakgebied. Er komen veel problemen aan bod die het gerecht kunnen helpen: onbekende personen identificeren, de doodsoorzaak vaststellen, sporen van geweld zoeken. In '78 begon ik eraan, hier in het Gentse gerechtelijk labo, verbonden aan de universiteit Gent. "

Een gerechtsarts heeft een onzeker bestaan, in verschillende opzichten. "Zolang je aan een zaak werkt, ben je wetarts, tussendoor gewone arts. Sinds 2005 kan je na de algemene studies geneeskunde (zeven jaar, n.v.d.r.) een vijfjarig postgraduaat gerechtelijke geneeskunde volgen. Maar je bent niet zeker dat je als zelfstandig wetarts altijd werk zal hebben, je bent 'afhankelijk' van de criminaliteit en van de onderzoeksrechter die je moet aanstellen. En niet het Riziv, maar het ministerie van Justitie betaalt je." Piette zit in een iets comfortabeler stoel. Hij is sinds jaar en dag werknemer bij de Universiteit Gent, eerst als assistent, nu als docent en hoofd van de vakgroep Gerechtelijke Geneeskunde. "Al mijn extra prestaties als wetarts gaan in de kas van de universiteit."

24 UUR STAND-BY

Hoe ziet zijn werkdag eruit? "Om de twee weken ben ik van wacht, dan kan de telefoon op elk moment van de dag en de nacht rinkelen. En niet alleen omdat er een moord gepleegd is. Verdachte overlijdens zijn maar de helft van onze opdrachten. We worden ook opgeroepen bij slagen en verwondingen, partnergeweld, kinder-, vrouwen- of bejaardenmishandeling,... Bij een verdacht overlijden of ander misdrijf, komt de wetarts zo snel mogelijk ter plaatse om de eerste vaststellingen te doen, samen met de procureur van het parket. Als het een zwaar misdrijf is, zal de procureur de zaak aan de onderzoeksrechter doorspelen. Die vraagt de wetarts om een inwendige schouwing of autopsie te doen."

Bij een verdacht overlijden wordt via de lichaamstemperatuur van het slachtoffer het moment van overlijden zo nauwkeurig mogelijk bepaald. De eerste drie uren blijft die temperatuur constant, daarna begint ze te dalen. Na 24 uur is die gelijk aan de omgeving.

→

Michel Piette: "Sommige autopsies duren zes uur."

→ Piette: "Het is bijna onmogelijk om een misdrijf te begaan zonder sporen op het 'corpus' of op de 'locus delicti' na te laten. Textielvezeltjes, speekseldruppeltjes, haren en sperma kunnen op de kledij gevonden worden. Dankzij DNA is het sporenonderzoek enorm geëvolueerd. Had je begin jaren negentig minstens tien uitgetrokken haren en een grote bloedvlek nodig voor een DNA-profiel, dan zijn nu onzichtbare deeltjes, zoals cellen, al voldoende. Als wetarts zorg je er samen met de politie voor dat er geen sporen verloren gaan of bijkomen. Want als ik nu tegen jou spreek kan er DNA op jou dwarrelen. Al die organische sporen kunnen de rechtsvraag mee oplossen. De kunst is om gericht de sporen te onderzoeken, zoniet worden laboratoria overstelpt, zoals bij Dutroux toen duizenden haren verzameld werden. De techniek is wel geëvolueerd maar de mens past zich minder snel aan die evoluerende technieken aan."

MONNIKSKAP

In het labo speurt de wetarts naar sporen van geweld op het lichaam, van blauwe plekken tot snij-, schaaf- of kogelverwondingen. Al blijkt het lang niet altijd evident om sporen van misdadig geweld te onderscheiden van

"In onze job is fouten maken dodelijk."
Gerechtsarts Michel Piette

verwondingen die door een ongeluk zijn veroorzaakt. De dader kan bij zijn slachtoffer ook een zelfmoord simuleren.

Michel Piette: "De interpretatie is cruciaal. Een slachtoffer met steekwonden dat aan de onderarmen ook snijwonden heeft, heeft de steken proberen af te weren. Wie zelfmoord pleegt, zal die 'afweerwonden' niet hebben. Onze stiel perfectioneert zich door de ervaring, maar het menselijke brein blijft heel creatief (glimlacht). Hij herinnert zich haarscherp een 'zaak' van tien jaar terug. "Een man werd bont en blauw in zijn auto in een sloot teruggevonden. De autopsie wees op een fractuur van het keelskelet en dus op moord door slaan en wurging. Het onderzoek brak echter pas door toen de speurder vijf jaar later ten einde raad het DNA op een postzegel van een brief liet onderzoeken. Het slachtoffer had die zogezegd vlak voor de moord geschreven en opgestuurd. Het uitgedroogde speeksel bleek van zijn vrouw te zijn. Ze had haar man vermoord, niet door wurging, maar door een giftig extract van monnikskap in zijn wijn te mengen. (Droog) Vrouwen durven dat wel meer doen, hun man vergiftigen. De breuken had ze nadien geënsceneerd. Pas nadat ze bekentenissen had afgelegd, vond de toxicoloog in een bewaard urinestaal van de man sporen van aconitine, de giftige stof van monnikskap. We waren op het verkeerde been gezet. Soms kunnen we zelfs een moord miskennen."

Wetartsen torsen een loodzware verantwoordelijkheid. Hun verdict is cruciaal voor het verdere onderzoek. Sinds kort is de wetgeving ook veranderd. Piette neemt ons mee naar de conferentiezaal. "Hier nodigen we alle partijen uit: beschuldigde, aanklager, advocaten, openbaar ministerie, soms tot twintig mensen. Vroeger was het onderzoek strafrechtelijk, dit betekent: niet-tegensprekelijk. We onderzochten het slachtoffer en droegen ons rapport rechtstreeks over aan de onderzoeksrechter. Nu vraagt de onderzoeksrechter meer en meer om van bij de start alles contradictoir te doen, m.a.w. alles wat we doen moet aan alle partijen doorgegeven worden. Ze kunnen ook aanvullend onderzoek vragen." Volgens Piette kan dat een revolutie ontketenen in de manier van werken. "We zullen nog meer mensen nodig hebben. Justitie is nu al niet meer tevreden over ons want de dossiers stapelen zich op. Er zijn er natuurlijk die heel vlug werken, maar zij maken ook de meeste fouten. In onze job is fouten maken dodelijk. Stel u voor dat mensen door een verkeerde interpretatie van een autopsie ten onrechte in de gevangenis raken."

EIGEN AFTAKELING

Michel Piette heeft na dertig jaar dienst ongeveer 3000 autopsies op zijn conto. Vooral de techniek is in die dertig jaar enorm geëvolueerd. "We doen nu beroep op specialisten in ons vakgebied en we gebruiken medische beeldvorming of radiologie als extra hulpmiddel bij de autopsie."

Moet je geen ijzeren zenuwen hebben om elke dag de dood onder ogen te zien? "Je moet afstand nemen, ik heb mijn werk altijd rationeel uitgevoerd. Na een autopsie kan je filosoferen. Maar moorden op kinderen of de massagraven in Kosovo, daar wen je nooit aan. Vroeger 'speelden' wetartsen nog voor psycholoog en vingen ze de nabestaanden van slachtoffers op. Gelukkig is er nu een psycholoog van Slachtofferhulp die die taak op zich neemt."

"Al voel ik wel dat ik, naarmate de jaren aandikken en ik geconfronteerd word met m'n eigen 'aftakeling' (grijnst), steeds moeilijker afstand kan bewaren en langer stilsta bij het lijden en de dood." ■

De 30 officiële gerechtsartsen van Dame Justitia

Wie wet- of gerechtsarts wil worden, beschikt best over een knobbel om te studeren. Na zeven jaar geneeskunde volgt een vijfjarige specialisatie als gerechtsarts. "Je moet ook heel sterk op je benen staan en altijd in eer en geweten handelen. We zijn immers strikt gebonden aan het onderzoeksgeheim." Piette is naarstig op zoek naar assistent-wetsartsen. "Sommige starten hier als assistent, maar haken af na een jaar. Het is soms heel zwaar en je weet nooit wanneer je werk eindigt. Sommige autopsies kunnen tot zes uur duren en nachtwerk hoort erbij. Wanneer er klachten komen tegen collega-artsen, worden wetartsen ook ingeschakeld om 'in college' te onderzoeken wat er misgelopen is." Vandaag telt België slechts een dertigtal officiële wetartsen, die aan de slag zijn voor Dame Justitia. Ze zijn continu overwerkt en de dossiers stapelen zich op. Een verdubbeling van het aantal wetartsen is geen overbodige luxe. Bij het beroep van wetarts komt ook flink wat administratie kijken. Een verslag van een moord beslaat al snel dertig pagina's. Piette zelf heeft twee secretaresses.